

SHE’RIY SAN’ATNING INSON HAYOTIDA TUTGAN O’RNI

Mansurova Marjona Muzaffar qizi

Samarqand shaxar IIO FMB EKB eksperti

leytenant

Annotatsiya: *Ushbu maqolada she'riy san'atning inson hayoti va jamiyat rivojlanishidagi o'rni hamda ta'siri ko'rib chiqildi. She'riyatning insonning ruhiy-ma'naviy kamolotiga qo'shgan hissasi, uning psixologik va ijtimoiy funksiyalari tahlil qilindi. Tadqiqotda she'rning inson ongiga ta'siri, tarbiyaviy ahamiyati va madaniy merosni saqlashdagi roli o'rganildi. Zamonaviy kontekstda she'riy san'atning transformatsiyasi va uning yangi shakllari ham muhokama qilindi. Maqola she'riyatning inson faoliyatining barcha sohalarida - ta'limdan tortib to terapiyagacha - qo'llanilishini ochib beradi.*

Kalit so'zlar: *she'riyat, adabiyot, ruhiy-ma'naviy tarbiya, psixologik ta'sir, madaniy meros, badiiy so'z, estetik tarbiya*

Kirish

She'riyat insoniyat tarixining eng qadimgi va eng kuchli ifoda vositalaridan biri hisoblanadi. U nafaqat badiiy so'zning eng mukammal shakli, balki insonning ichki dunyosini, his-tuyg'ularini va fikrlarini ifodalashning noyob usuli sifatida qaraldi. She'riy san'at ming yillar davomida insoniyatning ma'naviy boyligini shakllantirib, avlodlar o'rtasida madaniy bog'lanish o'rnatib keldi.

Zamonaviy dunyoda texnologik taraqqiyot va raqamli inqilob sharoitida she'riy san'atning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Bu borada she'riyatning inson hayotidagi o'rni va ta'sirini chuqur tahlil qilish zarurati paydo bo'ldi. Maqolaning maqsadi she'riy san'atning inson shaxsini shakllantirishdagi roli va jamiyat hayotidagi ahamiyatini kompleks ravishda o'rganishdir.

Asosiy qism

She'riyatning psixologik ta'siri

She'riy san'atning inson psixikasiga ta'siri ko'p qirrali xususiyatga ega. She'r inson ongining chuqur qatlamlariga ta'sir ko'rsatib, hissiy-emotsional holatni tartibga soladi. Psixologik tadqiqotlarda isbotlandi ki, she'riy matnlarni o'qish va yodlash inson miyasining kreativ faoliyatini rag'batlantiradi va kognitiv qobiliyatlarni rivojlantiradi.

She'rning ritmi va ohangdorligi inson asab tizimiga ijobiy ta'sir ko'rsatib, stress va depressiv holatlarni kamaytiradi. Bu jihatdan she'riyat terapevtik xususiyatlarga ega bo'lib, zamonaviy psixoterapiyada ham qo'llanilmoqda. She'r orqali inson o'zining ichki dunyosini ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladi va ruhiy muvozanatni saqlaydi.

Ma'naviy-axloqiy tarbiyada she'riyatning o'rni

She'riy san'at insonning ma'naviy dunyosini boyitish va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishdagi roli beqiyosdir. She'r orqali yetkazilgan g'oyalar inson ongiga chuqur singib, uning dunyoqarashi va hayot pozitsiyasini belgilaydi. Klassik she'riyat namunalari

orqali avlodlarga yuksak ma'naviy qadriyatlar - mehribonlik, adolat, vatanparvarlik, insonparvarlik kabi fazilatlar singdirilib kelinmoqda.

She'riy asarlarda aks ettirilgan axloqiy masalalar o'quvchida ijobiy xislatlarni rivojlantiradi va uning shaxsiy kamolotiga yordam beradi. Shu jihatdan she'riyat ta'lim-tarbiya jarayonining ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Ijtimoiy-madaniy funksiyalar

She'riy san'at jamiyatning madaniy kodini saqlovchi va avlodan-avlodga uzatuvchi muhim vosita hisoblanadi. Milliy she'riyat xalqning tarixiy xotirasini, an'ana va urf-odatlarini, til boyligini saqlab qolishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. She'r orqali milliy o'ziga xoslik va madaniy identifikatsiya amalga oshiriladi.

Zamonaviy davr she'riyati ijtimoiy muammolarni aks ettirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. She'rlar orqali jamiyatdagi ijtimoiy adolatsizlik, ekologik muammolar, insoniy qadriyatlarga tahdid kabi masalalar ko'tariladi va jamoatchilik e'tibori jalb qilinadi.

Ta'limdagi ahamiyati

Ta'lim tizimida she'riy san'atning o'rni alohida ahamiyatga ega. She'r orqali til o'rganish jarayoni samaraliroq amalga oshadi, chunki ritm va qofiyalar xotirani mustahkamlaydi. She'riy matnlar orqali o'quvchilarning nutq madaniyati rivojlanadi, so'z boyligi ortadi va badiiy fikrlash qobiliyati shakllanadi.

She'riyat orqali bolalarda estetik didni rivojlantirish, go'zallikni anglash va yaratish qobiliyatini shakllantirish mumkin. Bu jihatdan she'riy san'at shaxsning kreativ potentsialini ochishda muhim vosita hisoblanadi.

Zamonaviy kontekstda transformatsiya

Raqamli asrda she'riy san'at yangi shakllar va ifoda vositalarini o'zlashtirmoqda. Internet texnologiyalari orqali she'riyat kengroq auditoriyaga yetib bormoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, blog va podcast kabi yangi platformalar she'riyatning tarqalishi uchun imkoniyatlar yaratmoqda.

Zamonaviy she'riyatda multimediya elementlar - video, audio, grafik tasvirlar - bilan birlashtirilgan yangi janrlar paydo bo'lmoqda. Bu she'riy san'atning ta'sir doirasini kengaytirib, yangi avlod vakillari uchun qiziqarli qilmoqda.

Terapevtik va tibbiy qo'llanishi

She'riyatning davolovchi xususiyatlari zamonaviy tibbiyotda keng o'rganilmoqda. She'r terapiyasi (poetry therapy) degani ma'lum bo'lgan usul turli ruhiy kasalliklarni davolashda qo'llanilmoqda. She'r yozish va o'qish orqali bemorlar o'zlarining his-tuyg'ularini ifodalash va ichki ziddiyatlarni hal qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Alzgeymer kasalligi va boshqa xotira buzilishi bilan og'rikan bemorlar uchun she'r yodlash va takrorlash xotirani saqlashda yordam beradi. Bu jihatdan she'riyat zamonaviy geriatryada ham qo'llanilib kelinmoqda.

Xulosa

She'riy san'atning inson hayotidagi o'rni ko'p qirrali va chuqur ma'noga ega ekanligi aniqlandi. She'riyat nafaqat estetik zavq bag'ishlash vositasi, balki insonning ruhiy-ma'naviy rivojlanishi, psixologik salomatligi va ijtimoiy kamoloti uchun muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqot natijasida ma'lum bo'ldiki, she'riy san'at ta'lim-tarbiya jarayonida, terapevtik amaliyotda va madaniy merosni saqlashda ajralmas rol o'ynaydi. Zamonaviy texnologik imkoniyatlar she'riyatning yangi shakllari va qo'llanish sohalarini yaratmoqda.

She'riy san'atning kelajakdagi rivojlanishi va uning inson hayotidagi o'rnini yanada mustahkamlash uchun quyidagi takliflar berildi:

Ta'lim tizimida she'riyat o'qitish metodlarini takomillashtirish

Raqamli platformalarda milliy she'riyatni targ'ib qilish

She'r terapiyasi sohasida tadqiqotlarni kengaytirish

Yoshlar o'rtasida she'riy ijodkorlikni rag'batlantirish

She'riy san'atning inson hayotidagi o'rni kelajakda ham o'sib boradi va insoniyatning ma'naviy taraqqiyotiga xissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayev, A.M. "Zamonaviy she'riyat va uning ijtimoiy funksiyalari". - Toshkent: Ma'rifat nashriyoti, 2023. - 156-178 betlar.
2. Berdiyeva, N.K. "Badiiy so'zning psixologik ta'siri". - Samarqand: Universiteti nashriyoti, 2024. - 89-112 betlar.
3. Karimov, S.R. "She'riyatning tarbiyaviy ahamiyati". - Toshkent: Ilm va ta'lim, 2023. - 234-267 betlar.
4. Normatov, U.S. "Milliy adabiyotning zamonaviy muammolari". - Buxoro: Durdona nashriyoti, 2024. - 78-95 betlar.
5. Rahmonova, M.T. "Ta'limda she'riyatdan foydalanish metodikasi". - Toshkent: O'qituvchi, 2023. - 45-67 betlar.
6. Toshmatov, O.B. "She'riy san'at va madaniy meros". - Namangan: Noshir nashriyoti, 2024. - 123-145 betlar.
7. Yusupov, F.A. "Psixoterapiyada she'riyatning o'rni". - Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2024. - 189-203 betlar.
8. Hamidova, Z.N. "Raqamli asrda adabiyat va she'riyat". - Farg'ona: Fergana universiteti, 2023. - 56-78 betlar.
9. Olimov, J.K. "She'riy ijodning kognitiv aspektlari". - Toshkent: Fan nashriyoti, 2024. - 167-189 betlar.
10. Sultanova, D.I. "Yoshlar tarbiyasida she'riyatning roli". - Qarshi: Nasaf nashriyoti, 2023. - 98-121 betlar.